

Forschung 2003. – Bonn. – 204 s.

18. Wertheimer J. Multikulturalität Tendenzen, Probleme, Perspektiven im europäischen und internationalen Horizont»/ Jürgen Wertheimer, Michael Kessler, 1989. – Tübingen : Stauffenburg. – S. 91 – 105.

УДК 811.161.2'42:159.942

ХТО І ЧОМУ БОЇТЬСЯ СЛІВ: МЕТАМОВНІ КОМЕНТАРІ, ЩО ВЕРБАЛІЗУЮТЬ ЕМОЦІЮ СТРАХУ

Роман Трифонов
(Харків, Україна)

Проаналізовано когнітивні та прагматичні аспекти висловів, у яких містяться метамовні апеляції до страху, що його викликають певні лексеми. Розкрито функції таких метамовних фрагментів, виділено різні типи лексем, які характеризуються в них, простежено семантичні перенесення та когнітивні операції, здійснювані в подібних випадках. Відзначено роль метамовних коментарів зазначеного типу в дискурсивному позиціонуванні.

Ключові слова: *метамова, вербалізація емоцій, конотація, оцінка, рефреймінг.*

Проанализированы когнитивные и прагматические аспекты высказываний, в которых содержатся метаязыковые апелляции к страху, вызываемому некоторыми лексемами. Раскрываются функции таких метаязыковых фрагментов, выделяются различные типы лексем, характеризующихся в них, прослеживаются семантические переносы и когнитивные операции, осуществляемые в подобных случаях. Отмечена роль метаязыковых комментариев данного типа в дискурсивном позиционировании.

Ключевые слова: *метаязык, вербализация эмоций, коннотация, оценка, рефрейминг.*

Cognitive and pragmatic aspects are analyzed for statements containing metalingual appeal to fear by certain lexemes. The functions of such fragments are described, different types of lexemes are pointed out, semantic transfers and cognitive operations used in those cases are traced. The role of metalingual comments of the mentioned type in discourse positioning is noted.

Key words: *metalanguage, verbalization of emotions, connotation, evaluation, reframing.*

Постановка проблеми. Лінгвістика емоцій становить важливу частину сучасного масиву мовознавчих досліджень, і це є цілком логічним у контексті загальної тенденції до антропоцентризму в науці про мову. Чимало зроблено

зادля розуміння того, як людина говорить про власні емоції, у яких мовних знаках їх утілює (глибокі комплексні праці, на котрі спираються сучасні автори, належать А. Вежбицькій, О. Вольф, В. Шаховському, М. Красавському та ін.). Це, безперечно, сприяє кращому розумінню як мови, так і людини. У своїх студіях здійснюють спробу інакше, ніж це робиться зазвичай, спрямувати дослідницький погляд у контексті проблеми метамовної рефлексії – простежити те, які емоційні реакції викликає в людей сама мова, а конкретніше – окремі її одиниці (варто принаймні розглянути в когнітивному й прагматичному вимірах ті випадки, коли самі мовці вербалізують емоційне сприйняття мовних знаків). У зазначеному напрямі на лексичному метарівні вже здійснено аналіз слів, які мовці супроводжують епітетом *солодке* [13], а також тих, яким приписують пейоративність, котра в мовній системі аж ніяк не закріплена [12]. У пропонованій статті розглянемо ті випадки, коли мовці експлікують страх, що його викликає слово.

Актуальність дослідження зумовлюється вже відзначеним суттєвим місцем проблеми «емоції і мова» в наукових студіях різних сучасних лінгвістичних шкіл. Однак не менш важливо наголосити й на тому, що зростання рівня металінгвальної рефлексії в мовленні нашого часу, яке простежується в багатьох дискурсивних практиках, потребує уваги до цього явища в його різноманітних аспектах, і одним із них є емоційний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Втілення емоційного концепту СТРАХ уже розглянуте в дослідженнях, виконаних на матеріалі різних мов. Зокрема, на англійському матеріалі вербалізацію страху вивчають О. Борисов [3], Л. Димитренко [6], В. Магдюк [9], Т. Попович [10], С. Шелудченко [15], О. Шумейко [16]; на французькому – О. Семенова, О. Болотова [11]. С. Зайкіна є автором розділу у відомому російському проекті «Антологія концептов», її стаття ґрунтується на матеріалі російської та англійської мов [7] (з огляду на вагомість зазначеного проекту та його резонанс згадую саме цю дослідницю; зайве говорити, що про вербалізацію страху докладно пишуть російські лінгвісти, які займаються проблемою мовного втілення емоцій, але за браком місця огляд цих праць лишу за межами цієї статті). До української мови у зв'язку з зазначеною проблемою звернулися Г. Величко [4], О. Коляденко [8], М. Федорів [14]; у зіставленні з англійською та французькою – Ю. Яскевіч [17]. Як бачимо, простір дослідницьких студій досить щільний, проблема явно не обділена увагою, хоча на матеріалі української мови розроблення на сьогодні не є надто детальним. Можна відзначити спільні риси багатьох із-поміж названих робіт: аналіз словникових дефініцій, семантична диференціація та вивчення лексико-семантичних відношень, увага до метафорики й фразеології тощо. Дослідження мови як джерела страху здійснила тільки С. Андрусів (у контексті посттоталітарного й постколоніального стану України, тобто на межі соціолінгвістики і психолінгвістики), у неї йдеться про мову загалом, мову як соціальну ознаку, як об'єкт вибору в ситуації двомовності [1]. Натомість іще раз хотілося б наголосити на важливості дослідження не вивченої поки що проблеми, яка стосується метакоментарів щодо мовних знаків, – чому мовці говорять, що ті знаки викликають страх; якої природи цей страх; що означає

апеляція до нього в дискурсі?

Отже, **мета статті** – визначити когнітивні та прагматичні особливості апеляції до страху в метамовній рефлексії, об'єктами якої є одиниці лексичного рівня.

Виклад основного матеріалу. Коли йдеться про вербалізацію страху перед словом, у номінативному втіленні подібних випадків домінує предикат *боятися*. У значній частині випадків найзагальніша схема судження і висловлення має класичний вигляд SPO, де роль об'єкта якраз і виконує слово. Отже, за умови сталого предиката маємо уважно простежити два пункти цієї схеми, S і O: хто є суб'єктом, який боїться, і які слова викликають страх. Ітиму від об'єкта, оскільки з огляду на металінгвістичну спрямованість дослідження у фокусі уваги має перебувати саме слово; проте апеляції до суб'єкта в прагматичному аналізі будуть неминучими.

Перша думка, яка виникає у зв'язку зі страхом перед словами, – те, що слово є репрезентантом (замісником) реалії. Тоді вислів, у якому йдеться, що людина боїться слова, являє собою просто експресивніший виразник змісту, а зміст цей полягає в страху перед фрагментом екстралінгвальної дійсності. Подібна ситуація простежується, як я вже показував, і з «солодкими» словами, які в частині випадків є метонімічними представниками приємної, позитивно оцінюваної реалії [13]. Так і з протилежною емоцією – страхом: *«Ви лише озирніться навколо, люди навіть бояться слова “суд”. Всі одразу розуміють, що їх чекає»* [forumdv.lviv.ua, 04.05.2012]; *«У нас чомусь дуже бояться слова “федералізація”, але здається, що це один із найоптимальніших шляхів виходу з геополітичного глухого кута»* [www.mukachevo.net, 13.11.2008]. Відзначена вище метонімія (реалія – слово) в цих випадках, безперечно, наявна. Однак це не єдина семантична операція у висловах такого типу. Очевидно, що людина, яка боїться слів *суд*, *федералізація* тощо, насправді переживає емоції, пов'язані не з реалією як такою, абстрактно (навпаки, можна припустити, що у свідомості багатьох людей існують фрейми, які містять позитивне або нейтральне сприйняття на зразок *«суд – це важлива державна установа»*, *«федералізація – це оптимальний шлях для деяких країн»*), а застосування цих слів у своєму житті, а ще точніше – ситуацій, які цими словами маркуються. О. Вольф щодо подібних випадків говорить про семантичний еліпсис, слушно зауважуючи, що причиною емоції є не сам актант, а якісь його ознаки або події, до яких він залучений [5, с. 65–66]. Гадаю, є підстави розглядати ланцюжки на зразок: *слово «суд» – суд – потрапити до суду; слово «федералізація» – федералізація – федералізація України*. Понад те, ланцюжок може бути й довшим. Розгляньмо, наприклад, повідомлення: *«Фестиваль “ХЛІБ”: сімба та збір хліба + всі пригоди, з цим пов'язані! Для дорослих, слухняних і шкідливих дітей, дідусів, бабусь та всіх, хто не боїться слова “намет”»* [ztaburetom.livejournal.com, 26.04.2012]. Як видається, тут до ланцюжка слово *«намет» – намет – ночівля в наметі* можна додати ще одне перенесення, синекдоху: *ночівля в наметі* тут є частковим епізодом, який репрезентує ширший сценарій туризму з відпочинком на природі, працею на землі і *всіма пригодами, з цим пов'язаними*, – сценарій, якого, звісно ж, має не боятися в цілому той, хто зацікавиться пропозицією

участі у фестивалі.

Звернімося тепер до прагматики. Уже розглянуті приклади дозволяють показати дві функції метамовних коментарів аналізованого типу. Перша – це рефреймінг, вплив на картину світу реципієнта. Фрагмент цієї картини світу втілюється стисло і з емоційним компонентом, а далі мовець намагається цей фрагмент змінити: *«БІБЛІЯ – чудова книга, яку повинен прочитати кожен! Для тих, хто боїться слова БІБЛІЯ, зроблена ця підбірка»* [www.mvppgu.narod.ru]; *«Ті, кого більше цікавить не процес, а результат, найчастіше купують типові проекти котеджів. Швидко, гладко і дешево. Багато хто боїться слова “типові”. Страх з середини 90-х, коли спорудження будинків і котеджів переважно відбувалось всього по декількох проектах. Червона цегла, пара баиточок – так виглядав типовий котедж. Такий же, як у сусіда. Показник статусу. Часи змінилися – статус житла зараз уже оцінюється не настільки прямолінійно. Відповідно, зросла і кількість типових проектів. Можна знайти майже все що завгодно – на будь-який смак і гаманець. При цьому шанс, що сусід побудує такий будинок, зводиться до нуля. Індивідуальність нині в моді»* [http://mykolaiv.info, 18.03.2012]. Друга функція – це апеляція до «свого» адресата: *«Книжка Vintage Shoes (250 грн) – прекрасний подарунок для тих, хто любить взуття і не боїться слова “вінтаж”, яке в цьому випадку означає тільки історичність»* [stardust31.livejournal.com, 15.04.2011]; приклад із наметом також чітко ілюструє другу функцію. Звернімо увагу, що метамовний коментар є у випадку зі словами *намет* і *вінтаж* не чим іншим, як частиною номінатами цього самого адресата (опорний займенник + підрядна частина).

Дві функції тісно взаємопереплетені, адже в багатьох випадках рефреймінг якраз і спрямовується на те, щоб залучити реципієнта до кола «своїх»: *«Більшість із нас боїться слова “дієта”, оскільки в уяві вимальовується картина знуцання над собою, аби позбавитися (якщо це, зрештою, вдасться) ненависних кількох кілограмів ваги. І бояться варто, бо зазвичай дієта приносить більше шкоди, ніж користі. Як тільки мета досягнута, старі звички харчування повертаються, і ми знову набираємо вагу пришвидшеними темпами. На відміну від набридлих дієт, світової популярності набирає зовсім інша за своєю суттю дієта – органічна. Такий спосіб харчування має стати не просто тимчасовим явищем чи даниною моді, а швидше невід’ємною частиною способу життя ради поліпшення стану здоров’я та продовження років якісного життя»* [www.organic.ua, 04.04.2012]. Об’єднані такі контексти і типом суб’єкта – нечіткою групою, що позначається конструкцією з підрядним *ті, хто...*, словосполученням *більшість із нас* і под.

Емоційна спрямованість метамовного фрагмента породжує своєрідні й виразні прагматичні, риторичні властивості висловів із ним. Вони пов’язані з дискурсивним позиціонуванням. У якихось ситуаціях страх на тлі загального досвіду, когнітивної бази виглядає зрозуміло, і в таких випадках суб’єктом, який переживає його, є дискурсивний Інший, сам мовець в основному скеровує вислів у біг рефреймінгу і після фокусування уваги на емоції застосовує тактику подолання цієї негативної емоції раціональними аргументами. Отже, мовець позиціонує себе як людина, яка не має названого страху або подолала

його; адресата (якщо він є представником Інших, тобто тим, хто страх відчуває) або взагалі Іншого – як того, хто потребує змін у картині світу. Страх завдяки метонімічному перенесенню з реалії на слово стає менш серйозним, адже за будь-яких обставин (крім особливих, магічних, які не репрезентовані в досліджуваному матеріалі й, отже, є поза межами цієї статті) боятися слова підстав значно менше, аніж реалії. Інколи такий прагматичний ефект метонімічного зниження серйозності страху в контексті малопомітний, проте обов'язково присутній. Інколи ж він виразний і навіть веде до творення комізму: *ті, хто боїться слова «намет»*. Гадаю, комізм посилюється в разі називання побутових реалій, які мають такі ознаки: по-перше, прості; по-друге, їх досвід використання в людства тривалий і зі страхами не пов'язаний (*намет*). Слабшає ж і редукується комізм тоді, коли реалія називає явище складне (*федералізація*) і/або неоднозначно відображене в колективному досвіді (*суд, дієта*).

Вище йшлося про присутність Іншого в дискурсі. Однак властивості висловів із метамовним фрагментом на зразок *S боїться слова X* роблять їх ефективними і в агональній комунікації, коли в дискурсі з'являється образ Чужого, тобто дискурсивного і світоглядного опонента. У такому разі риторика полягає в тому, що твердження про наявність в опонента страху знижує його образ самим фактом наявності такої емоції, а метонімічне перенесення, яке спрямовує цей страх на слово, посилює це зниження, робить опонента не просто наляканим, а ще й наляканим через несерйозний об'єкт: *«На завтра не планується початок повалення антинародного режиму... День не планувався бути чимось таким, через що треба було б так напружуватися», – сказав Шевченко [депутат від БЮТ], додавши, що нинішня влада “боїться слова Майдан”» [pravda.com.ua, 21.11.2011]. Відповідно, провладний мовець у коментарі заперечує наявність страху: «Интересно с чего нынешней власти боятся слова “майдан”. апельсины себя дискредитировали за 7 лет так, что им не то что не верят, их пусти в массы и их просто разорвут на части» [pravda.com.ua, 22.11.2011] (написання оригіналу тут і далі зберігаю). Дальшим посиленням стає заміна більш-менш нейтрального предиката *боятися* тим, який указує на інтенсивний вияв емоційного стану суб'єкта: *«Янукович аж тремтить при слові “опозиція”»* (політолог О. Палій) [mynews-in.net, 29.04.2010]. Щоправда, матеріал показує, що такі заміни трапляються рідко.*

Принагідно слід зауважити, що, хоча зазначений прийом є ефективною зброєю в політичній агональній комунікації і нібито просто конструюється, можливості вербального «конструктора» не безмежні, а зумовлені конситуацією та загальними когнітивними пресупозиціями. Так, влада і опозиція ведуть дискурсивний двобій, взаємно поборюючи одне одного, часто одними й тими самими аргументами (цілком можливі симетричні пари *влада некомпетентна – опозиція некомпетентна; влада аморальна – опозиція аморальна* тощо), але наведений вище пасаж зі страхом Президента перед словом *опозиція* неможливо «перевернути» якимось на зразок: **«Тимошенко (чи опозиційний політик X) боїться слова “влада”»* (або тим більше: **«...тремтить при слові “влада”»*). Гадаю, це зумовлюється наявністю у влади

репресивного апарату, з яким асоціюватиметься твердження самої влади про страх перед нею; натомість твердження опозиції про страх перед опозицією відсилає до мирного, але небажаного для влади сценарію зміни ролей двох суб'єктів політики.

Однак політичний дискурс також добре ілюструє, що не завжди страх слова є чистим репрезентантом страху перед реалією. Часто вмикаються маніпулятивні механізми, які змушують шукати евфемістичні замітники прямим номінаціям. У такому разі дискурсивний опонент того, хто вдається до таких механізмів, позиціонує себе як людина, яка називає речі своїми іменами, і в агональному контексті приписує опонентові страх чи то острах (або викриває його – тут із певністю стверджувати про реальність цього страху, звичайно, неможливо; об'єктивним – і то почасти – може бути лише факт уникання слова в чіємусь мовленні): *«Безсмертний також вважає, що Тимошенко має піти в опозицію. “Я не знаю, чому Юлія Володимирівна боїться слова опозиція, якщо опозиція, то її треба так і називати”*, – сказав він» [comments.ua, 13.09.2005]. У цьому прикладі страх перед словом *опозиція* має значно більш опосередковані стосунки з реалією, ніж у попередньому випадку маркування цієї самої лексеми. Аналогічно: *«Тенденції в першій і другій “оптимізації”, – наш рідний уряд вже боїться слова “реформа” і підмінє його подібними евфемізмами, – простежуються більш ніж сумні»* [frontzmin.ua, 25.05.2011]. Отже, в таких фрагментах агональної комунікації суб'єктами (індивідуалізованими або колективними) є політики, а словами, здатними викликати страх, – політичні лексеми, які з огляду на свою звичайність для політичної сфери допомагають додатково негативно схарактеризувати опонента, бо як джерело страху виглядають аномально.

У політичних баталіях на інтернет-форумах теж вербалізується образ дискурсивного опонента, якому приписується страх другого типу – пов'язаний не з реалією, а зі способом її назвати: *«Хтось говорить мені про Батьківщину, але говорить чужою мовою! Хтось говорить що теж громадянин, але боїться слова українець»* [www.stryi.com.ua, 18.08.2009]; *«проблема не в лідері. проблема власне в нації (в нації в якій частина взагалі боїться слова нація, в нації яка привикла до тоталітарного режиму, тотально злодійства, “халяви”, в нації яка не розуміє слів а розуміє “удари кулаком по столі” і так далі...»* [lj.rossia.org, 14.09.2007]. Між іншим, прагматично значущими для мовців тут є класичні екзистенційні пресупозиції (*існують українці; існує [українська] нація*) [див. 2, с. 183], отже, уникання прямих назв (та ще й подане з емоційними компонентом) є такою самою аномалією, як страх політиків перед політичною лексикою. Суб'єкт страху тут не персоналізований, а вербалізується неозначеним займенником або партитивним словосполученням (*хтось, частина нації*), і референція тут має бути такою: *«будь-хто, кого стосується названа дескрипція»*. Порівняно з аналогічними позначеннями суб'єкта, розглянутими вище, тут є гостре дискурсивне опонування мовця таким суб'єктам. Отже, і тут через метамову працює поділ «свої – чужі» і, звичайно, здійснюється рефреймінг: *«Тим, хто не хоче вести Україну українським шляхом, хто боїться слова «націоналізм», варто знати, що наше*

національне відродження лякає лише тих, хто хоче, щоб Україна залишалася колонією» [www.ukrlit.vn.ua].

Слово *націоналізм* і спільнокореневі неодноразово виникають у сучасному українському дискурсі саме з метамовним коментарем досліджуваного типу: «Сучасні українці досі бояться слова “націоналізм”. “Націоналіст” у нас звучить як “екстреміст” або щось гірше. З огляду на те, за якими ознаками у нас визначається націоналізм, усі європейські держави – націоналістичні» (письменник В. Шкляр) [День. – 2011. – 30.03]; «Виховані в радянській системі освіти наші люди середнього і старшого віку ще бояться слова “націоналізм”. Чи може щось або хтось кардинально змінити ситуацію?» [www.litgazeta.com.ua, 14.01.2011] тощо. Але тут виникає питання щодо класифікації подібних численних висловів. Якою є реалія, звана словом *намет*, мовцям зрозуміло (деталі в контексті несуттєві). Якою є реалія, звана словом *федералізація*, звичайно, зрозуміло не до кінця (це з'ясується лише в разі прийняття законів і навіть змін до Конституції), проте загальний вектор, який задає ця процесуальна лексема, беззаперечний (надання більшої самостійності регіонам, послаблення централізації в державі). Але якою є реалія, звана словом *націоналізм*, не у внутрішньому лексиконі конкретної особистості, не в дискурсивній практиці соціогрупи, а в українській мові загалом – незрозуміло, визначити це об'єктивно неможливо, бо в цьому випадку прагматика переважає семантику, а дискурс, кажучи словами Р. Барта, «вибухає» і дрібниться на безліч окремих розумінь. І саме тут, на межі цих розумінь, виникають дискусії, чи варто боятися слова, суттю яких є той самий рефреймінг. При цьому неможливо сказати, якого типу цей випадок: першого (боятися слова – це боятися реалії) чи другого (боятися слова – це уникати хибної або небажаної, на думку мовця, номінації прийнятної реалії). Очевидно, у висловах про націоналізм присутнє те й те. Це підтверджується опитуванням, проведеним на сайті rodobnosti.ua, на тему «Чому певна частина мешканців України панічно боїться слова “націоналіст”?», де співіснують варіанти відповідей «Бо всі націоналісти сволочі» і «Незнання значення цього слова»; останній, до речі, підтримали майже 25% опитаних. І ці варіанти нероздільні, бо думка «Всі націоналісти сволочі» може бути наслідком «незнання значення цього слова», а коректніше сказати, наявності в його семантиці (для частини носіїв мови) сем, які відрізняються від тих, що наявні в іншій частині мовців.

Також твердження про страх перед словом може відсилати до мовних та комунікативних норм, правил, звичаїв і табу. Можна простежити два типи випадків. Перший із них: боятися слова – негативно оцінювати факт його вживання взагалі або в певних ситуаціях: «“Пающіє труси”, український проект Володимира Бебешка та Андрія Кузьменка, шокував Юрмалу не лише своєю назвою, але й зовнішнім виглядом. Так, одного конкурсного дня від співачки Валерії дівчата змогли отримати всього 6 балів із максимальних 11. Хоча минув уже тиждень після завершення “Нової хвилі 2010”, дівчата затаїли образу на російську співачку Валерію. – Валерія просто злякалася слова “жопа”, – стверджує група “Пающіє труси”» [glamurchik.tochka.net, 10.08.2010]. Другий: боятися слова – уникати спілкування на тему, яку це слово

позначає. *«Вітулю, почитав твої пости під час он-лайну і так, взагалі... скажу, що ти – нарцис! Будь простіше! Може тоді до тебе потягнуться люди, дівчино, що боїться слова СЕКС»*. Відповідь «Вітулі»: *«Щодо побоювання слова СЕКС, то смію Вас запевнити, що то не є темою для спілкування на форумі – фан-клубі. От і все! :)»* [www.shans-ua.com, 24.03.2007]. В обох випадках маємо дискурсивний конфлікт і дискурсивне позиціонування, причому дієслово-емотив виконує маніпулятивну функцію того самого типу, що й у розглянутих вище випадках: знижує образ опонента, адже боятися – не те саме, що негативно оцінювати або вважати недоречним.

Дуже рідкісними є випадки, коли мовець солідаризується з тими, хто боїться слова, або принаймні не протиставляє свою позицію їхній. Тоді його дискурсивним опонентом, Чужим, є той, хто використовує страх іншого, тобто маніпулятор: *«нажаль, забавки в слова та маніпулювання стереотипами – прерогатива тих людей, які називають фашизмом все, що їм не подобається. щоб іншим, хто боїться слова “фашизм” теж не подобалось. хоч би неусвідомлено. чи то може вже якість запрограмування підсвідомості, що оте “ф” усюди ввижається...»* [_yoko_ in: vaxo.livejournal.com, 18.01.2007]. Цікавою в цьому контексті з огляду на явище дискурсивного позиціонування є також група прикладів, у яких суб'єкт – це сам мовець. Як правило, в таких випадках вербалізуються важливі для особистості світоглядні засади; словами, що супроводжуються метамовним коментарем, є імена ключових концептів у картині світу, загальномовній і/або індивідуальній: *«Я боюся слова “друг”. Друг може виявитися зрадником. Друг – це все одно чужий. У нього своя сім'я. Свій світогляд. Свої “таргани”»* [megasite.in.ua]; *«я боюся слова “вічність”»* [www.formspring.me, 19.02.2011]; *«боюся слова ненависть»* [perkalaba-real.livejournal.com, 09.08.2009]. У випадку зі стверджувальними висловами дискурсивного опонування немає, позиціонування полягає в розкритті світогляду. Інакша ситуація в запереченнях: *«Я не боюся ярлика “мачо”»* (актор І. Рубашкін) [www.umoloda.kiev.ua, 08.05.2009]; *«Я не боюся слова поп-панк»* (співак А. Князєв) [rock.lviv.ua, 20.02.2012]; *«Я не боюся слова соціалізм і власне соціалізм мені теж подобається, особливо на прикладі Швеції»* [forum.lvivport.com, 13.02.2008]. Тут додатково виникає дискурсивне протиставлення думці того, хто боїться чи міг би боятися, типове, як ми вже побачили, для висловів із такими метамовними зауваженнями.

Висновки. Випадки, у яких мовці вживають металінгвальний коментар про те, що хтось «боїться слова Х», є вельми різноманітними, але такий вербальний засіб завжди суттєво прагматично навантажений. Це спричинене самою апеляцією до страху, реального чи приписуваного. Більшість таких висловів спрямовані на рефреймінг. Часто й ефективно вони використовуються в агональній комунікації, є важливими для дискурсивного позиціонування особистості мовця та інших осіб (або колективних суб'єктів), образи яких конструюються в дискурсі.

Перспективи подальших розвідок. Серед різних типів метамовних коментарів ті, що пов'язані з емоційними реакціями, як бачимо, заслуговують на особливу увагу в аналізі дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусів С. Страх перед мовою як психокомплекс сучасного українця / Стефанія Андрусів // Сучасність. – 1995. – № 7–8. – С. 147–152.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С. Бацевич. – К.: Академія, 2004. – 344 с.
3. Борисов О.О. Діахронія лексичної номінації концепту СТРАХ (на матеріалі англомовних лексикографічних джерел) / О.О. Борисов // Вісн. Луганського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2010. – № 13 (200), ч. II. – С. 59–64.
4. Величко Г.Г. Вербалізація емоції страху паралінгвістичними фразеологізмами української мови / Г.Г. Величко // Філологічні студії: Наук. вісн. Криворізького держ. пед. ун-ту. – 2010. – Вип. 4. – С. 12–19.
5. Вольф Е.М. Эмоциональные состояния и их представление в языке / Е.М. Вольф // Логический анализ языка. Проблемы интенциональных и прагматических контекстов. – М. : Наука, 1989. – С. 55–75.
6. Димитренко Л. Засоби об'єктивації концепту «FEAR» («СТРАХ») та шляхи його вивчення / Лариса Димитренко // Наук. вісн. Херсонського держ. ун-ту. – 2010. – Вип. XI. – С. 194–197. – (Сер. «Лінгвістика»).
7. Зайкина С.В. Страх / С.В. Зайкина // Антология концептов / под ред. В.И. Карасика, И.А. Стернина. – М.: Гнозис, 2007. – С. 182–197.
8. Коляденко О.О. Семантична структура номінантів концепту «СТРАХ»: аналіз синонімічних рядів / О.О. Коляденко // Українська мова у ХХІ столітті: традиції і новаторство: тези доп. Всеукр. лінгвіст. форуму молодих учених (Київ, 21–23 квіт. 2010 р.). – К.: ІАЦ «Спейс-Інформ»; ФОП Гудименко, 2010. – С. 216–218.
9. Магдюк В.М. Лінгвокогнітивні, прагматичні та структурно-семантичні особливості мовних одиниць, що експлікують страх / В.М. Магдюк // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Філол. науки. Мовознавство. – 2009. – № 6. – С. 200–203.
10. Попович Т.І. Когнітивна структура поняття СТРАХ / Т.І. Попович // Філологічні трактати. – 2010. – Т. 2, № 2. – С. 32–36.
11. Семенова О.В. Вербальна репрезентація концепту «страх» / О.В. Семенова, О.В. Болотова // Східнослов'янська філологія. – 2009. – Вип. 16: Мовознавство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Sfil/Mova/2009_16/st_14.pdf
12. Трифонов Р.А. Про слова, які «стали лайкою» (природа і прагматика одного типу метамовних коментарів) / Р.А. Трифонов // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2012. – № 994 : сер. Філологія, вип. 64. – С. 56–61.
13. Трифонов Р.А. «Солодкі слова» в сучасному українському медіадискурсі / Р.А. Трифонов // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2012. – № 1014: сер. Філологія, вип. 65. – С. 86–91.
14. Федорів М. Хронотоп і його функція в розкритті концепту страху в романах Р. Андріяшика / Марія Федорів // Наук. записки Нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія». – 2010. – Т. 111 : Філол. науки. – С. 32–41.
15. Шелудченко С.Б. Реалізація концепту «страх» словами категорії стану в англійській мові / С.Б. Шелудченко // Вісн. Луганського нац. ун-ту ім.

Т. Шевченка. – 2011. – № 16 (227), ч. II. – С. 146–150.

16. Шумейко О.В. Мовна репрезентація концепту «страх» у художньому дискурсі (на матеріалі сучасної американської англійської мови) / О.В. Шумейко // Там само. – С. 150–154.

17. Яскевіч Ю.В. Концепт «страх» в українській, англійській і французькій мовах / Ю.В. Яскевіч // Вісн. Луганського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2012. – № 9 (244). – С. 117–124.

УДК 811.111:81'38

СТИЛІСТИЧНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО РЕЧЕННЯ

Світлана Яців
(Івано-Франківськ, Україна)

У статті розглядаються особливості перекладу стилістичних та прагматичних ідіом та фразеологізмів.

Ключові слова: фразеологізми, переклад, стилістичні та прагматичні одиниці, ідіоми.

В статье рассматриваются особенности перевода стилистических и прагматических идиом и фразеологизмов.

Ключевые слова: фразеологизмы, перевод, стилистические и прагматические единицы, идиомы.

The article deals with the peculiarities of translation of the stylistic and pragmatic idioms and idiomatic expressions.

Key words: phraseologisms, translation, stylistic and pragmatic units, idioms.

Постановка проблеми. Фразеологізми – скарби мовної образності – передають найтонші відтінки душевних порухів, обарвлюють висловлене в національний колорит. Вивчення фразеологізмів поширює знання про безмежний світ людини, поповнює мовний запас своєрідними крилатими словами. Добірна, фразеологічно багата мова не лише навчає, а й виховує, відкриває глибини мови.

Аналіз останніх досліджень. Фразеологія як наука виникла лише на початку ХХ століття. На сьогоднішній день нез'ясованими залишаються питання про статус фразеології, хто є основоположником даної дисципліни та велика кількість проблем з теорії даної науки. До нерозв'язаних питань належать невизначеність терміну фразеологічної одиниці та предмету фразеології. Нез'ясованою залишається теорія еквівалентності, проблема слівності компонентів та інші. Науковий пошук у цих напрямках